

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: становлення і розвиток мистецької освіти в Україні, теорія і методика викладання мистецьких дисциплін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHERKASOV Volodimer Fedorovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Department of Musical Art and Choreography of Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: the formation and development of artistic education in Ukraine, the theory and methodology of teaching artistic disciplines.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2019 р.

УДК 378.016:72/77(075.8)

ШЕВНЮК Олена Леонідівна –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Reasercher ID Q-8175-2018
<https://orcid.org/0000-0002-3247-2374>
 e-mail: shevol@i.ua

ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (СКАНДИНАВСЬКИЙ ДОСВІД)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процес інтеграції вітчизняної вищої освіти в європейську систему професійного навчання вимагає уваги не стільки до її зовнішніх структур і ознак, скільки до самого змісту освітніх програм зарубіжних навчальних закладів. Останній, а не формально представлені у документах випускників кредити та модулі, забезпечує мобільність наших випускників на світовому інтегрованому ринку праці. Тому закономірною уявляється увага до освоєння змістовного наповнення процесу підготовки, зокрема, магістрів художньої освіти. З цієї точки зору цікавим є досвід їх підготовки у скандинавських країнах, опанований автором під час відвідин Хельсинського університету мистецтва і дизайну (Фінляндія), Королівської Академії мистецтв і Кунстфеку (Стокгольм, Швеція).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст підготовки майбутніх художників-педагогів у освітніх програмах зарубіжних навчальних закладів практично не досліджувався вітчизняними науковцями та практиками. Частково заявлена проблема відображена у наших дослідженнях аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва [2]. Так, зокрема, нами було виокремлено провідні тенденції європейського досвіду навчання педагогів-художників, здійснено критичний аналіз його

сучасного спрямування. У статті І. Руденко [1] побіжно представлено практичний доробок зарубіжних педагогів вищих закладів освіти на основі компаративного аналізу із вітчизняними надбаннями. Спеціальне дослідження О. В. Сиви [3] сфокусувало заявлену проблему на пленерну підготовку студентів як фактор формування їх креативного мислення рядом ефективних зарубіжних методик навчання. Проте у цілому проблема підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у досвіді європейських вищих навчальних закладів залишилася поза увагою дослідників і практиків.

Метою статті є конкретизація змісту магістерської підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах євроінтеграційних процесів з урахуванням позитивного досвіду скандинавських країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мистецькі університети скандинавських країн представляють на європейському рівні інноваційні умови для навчання, творчості та високотехнологічних досліджень. Як динамічні інституції вони є лідерами міждисциплінарних досліджень у галузі мистецтва, художньої освіти, дизайну, візуальної та медійної культури. Система підготовки фахівців з художньої освіти у Скандинавії функціонує з початку ХХ ст. у структурі вищих художніх навчальних закладів, оскільки педагогічні знання, уміння

та навички розглядаються важливою складовою соціокультурного життя.

Інститути художньої освіти цих закладів готують педагогів мистецтва для загальноосвітніх і професійних шкіл, дитячих художніх закладів, музеїв, системи освіти дорослих і експертів мистецтва для різних сфер діяльності (культурні та громадські організації, ділові кола). Навчання у них концентроване на підготовці фахівців з візуальної культури: вивчення образотворчого мистецтва, дизайну, архітектури, організації навколишнього довкілля, візуальної інформації та нових навчальних середовищ здійснюється з педагогічної точки зору. Магістерська програма передбачає дослідження мистецтва як предмета навчання і дає можливість викладати мистецтво у початкових, середніх і старших класах шкіл. Основний напрямок наукових досліджень пов'язаний з розробкою методів навчання образотворчого мистецтва і дизайну в контексті екологічного зв'язку художньої творчості та довкілля.

Метою навчання магістрів в інститутах художньої освіти визначено – забезпечення студентів знаннями, уміннями і навичками у різних галузях мистецтва та візуальної культури, а також сучасними необхідними компетенціями у мистецтві як предметі навчання.

Випускники мають:

- здатність до наукового аналізу освітньої та соціальної значущості мистецтва і візуальної культури, динамічних процесів у галузі;

- компетенції у формах вираження засобами мистецтва та візуальної культури, а також активного розвитку особистісних візуальних здібностей;

- глибокі знання мистецтва, візуальної комунікації, екологічного планування і дизайну, архітектури, що дозволяють студентам навчати цьому учнів різних типів навчальних закладів;

- необхідні знання та навички із загальної педагогіки, художньої освіти і, зокрема, теорії та практики навчання мистецтва, що дозволяють студентам інтегрувати їх у свою власну філософію педагогіки мистецтва та педагогічної діяльності, а також особистісного зростання у полікультурному світі.

Повна художньо-педагогічна освіта передбачає оволодіння магістерською програмою протягом двох років – 120 кредитів ECTS після завершення бакалаврської програми протягом трьох років – 180 кредитів ECTS. Магістерська програма орієнтована на дослідження у галузі

педагогіки мистецтва, оволодіння компетенціями творчої діяльності у різних видах і техніках образотворчості, філософії педагогічної дії.

Навчальний план магістра художньої освіти виглядає у цілому таким чином:

		кредити
Базові студії		5 ECTS
	<i>розвиток дослідницьких навичок</i> <i>research skills</i>	3 ECTS
	<i>євріпативні</i>	2 ECTS
Предметні студії	<i>візуальна культура в педагогіці та дослідженні</i> <i>visual culture education in teaching and research</i>	80 ECTS
	Спеціалізації	
	<i>педагогіка мистецтва</i> <i>art pedagogy</i>	
	<i>мистецтво і соціальне забезпечення</i> <i>art and welfare</i>	
	<i>медіа культура</i> <i>media culture</i>	
	<i>діяльність у галузі мистецтва</i> <i>work in the art field</i>	
	<i>екологічна культура</i> <i>environmental culture</i>	
Педагогічні студії	<i>pedagogical studies for teachers</i>	35 ECTS
		120 ECTS

Базові дисципліни для магістрів представлені навчальним предметом «Розвиток дослідницьких навичок» (3 кредити ECTS), спрямованим на передові знання з інформаційного пошуку, а також рекомендованими «Основами естетики та філософії мистецтва», «Уведенням у філософію», «Екологічним мистецтвом», «Музеєм як матеріалом для художника» (всі по 2 кредити ECTS). Курс «Розвиток дослідницьких навичок» поглиблює навички використання інформаційних технологій у педагогічних дослідженнях шляхом вивчення інформаційного середовища різних наукових інституцій, уміння ефективного пошуку та використання інформації, її критичної оцінки, знання з економічного, правового та соціального аспектів використання інформації, авторського права, а також навичками етичного її застосування. Також передбачене оволодіння основами методології пізнання, майстерністю аргументації та методами дослідження. Пропонований курс орієнтований на останні тенденції теорії та практики досліджень у галузі освіти; наукові тексти добираються з останніх публікацій, зокрема, в американських і канадських науково-педагогічних джерелах, які порівнюються з місцевими дослідженнями. Методологічний базис магістерської підготовки формують також рекомендовані дисципліни, що розширюють у першу чергу знання з сучасної та історичної філософії, філософії мистецтва, естетики, які становлять основу

методологічної частини магістерського дослідження.

Предметне навчання дає магістрам освіту в галузі медіа культури, мистецтва та соціокультурного оточення, у 80 кредитах ECTS охоплюючи різноманітні візуальні, аудіовізуальні, мультисенсорні та функціональні форми вираження в їх значенні для педагогічних досліджень. Модуль «Візуальна культура у педагогіці та дослідженні» (80 кредитів ECTS) передбачає поглиблення знань з сучасних явищ візуальної культури та її діючих моделей з метою застосування вмінь і навичок для виконання продуктивного і критичного педагогічного дослідження. Предметне навчання завершується написанням магістерської роботи (40 кредитів ECTS) та випробуванням на зрілість. Основними галузями спеціалізації магістра визначено педагогіку мистецтва, мистецтво і соціальне забезпечення, медіа культуру, роботу в галузі мистецтва, екологічну культуру

Освітня програма «Педагогіка мистецтва» орієнтує магістрів на компетентне володіння теоретичними основами художньої освіти, а головне – здатність перетворити його на оперування сучасними методами навчання, інноваційним відбором його змісту, підтримку дитини на її шляху визначення у світі цінностей візуальної культури. Дослідження спрямовані на критичний аналіз філософських основ сучасної педагогіки мистецтва, розробку ефективних її методів відповідно до обраного змісту та специфіки психофізіології учнів та їх соціокультурного статусу, а також пошук рівноваги між традиціями та інноваціями. Пафос дослідницької роботи магістрів покликаний сформулювати критичне педагогічне мислення нового покоління педагогів мистецтва, для чого залучається широкий спектр соціальних, історичних і філософських джерел, аналізується дидактика в аспекті навчання учнів планувати індивідуальне просування у сфері мистецьких цінностей.

Освітня програма «Мистецтво і соціальне забезпечення» базується на дослідженнях методів арт-терапії та соціальної підтримки засобами мистецтва в їх індивідуальних і групових формах, приймаючи до уваги питання етики, толерантності та різноманіття. Магістри вдосконалюють свої знання та уміння соціалотерапевтичної дії мистецтва, застосовуючи навички у різних умовах (освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я тощо), аналізують динаміку впливу художніх методів на особистість і засоби

організації процесів соціального забезпечення на основі соціального діалогу. Більшість досліджень спрямовані на теорію та практичне застосування арт-терапії у різних соціальних групах з різними проблемами, а також розвиток навичок саморефлексії, необхідних фахівцям в інтерактивній роботі.

Становлення освітньої програми «Медіакультура» пов'язане з соціокультурними змінами, зокрема, появою Інтернету, які ліквідували традиційні відмінності між приватним і державним, зробили пасивне споживання художньої інформації застарілим, а інтерактивне спілкування – актуальним. Відповідно, магістерські дослідження спрямовані на усвідомлення засобів масової комунікації як культурного явища, їх співіснування з освітньою сферою, аналіз створених ними соціокультурних штампів – від поп-культури до гендерних образів тіла, від транснаціональних міфів до індивідуальних іміджів. Активний вплив медійних форм людського сприйняття на динаміку суспільства у глобальному масштабі зумовив зацікавленість молодих дослідників у аналізі соціальних, економічних, правових і політичних умов їх існування по відношенню до становлення дитини в суспільстві. Магістри зосереджені на пошуках ефективних методів впливу на уміння підростаючого покоління розпізнавати слабкі та сильні сторони масової інформації, її потенційні можливості та ризики, вплив цих засобів на поведінку людини, її спосіб життя та переконання.

Освітня програма «Діяльність у галузі мистецтва» навчає студентів застосовувати педагогічні методи до організаційного забезпечення художньої освіти, зокрема, курування виставками, музейними й освітніми проектами, робота з різними соціальними аудиторіями тощо. Вона передбачає компетентність у сфері управління арт-проектами спільно з різними партнерами. Специфіка полягає у розумінні мистецтва як більш широкої сфери соціальної дії (поза межами освітніх закладів), як фактора підтримки соціального добробуту, громадянського суспільства та неформального навчання. Дослідження у цій спеціалізації засновані на оволодінні знаннями про форми художньої діяльності, її ефективні методи, специфіку мистецького досвіду з точки зору різних культурних і соціальних груп, уміннями критичної оцінки, інтерпретації та презентації мистецьких явищ, навичками усвідомлювати динаміку факторів, які впливають на відносини

мистецтва і суспільства.

Освітня програма «Культура довкілля» дає студентам навички застосування педагогічних методів у таких сферах, як біоарт, екологічне мистецтво, архітектура, дизайн навколишнього середовища. Мета досліджень полягає у формуванні екологічного мислення як основи виживання суспільства як у сфері мистецтва, так і сфері художньої освіти, подоланні утилітарного та функціонального ставлення до навколишнього середовища й усвідомлення потенційних можливостей мистецтва в екологічній освіті дітей та дорослих. Магістри оволодівають філософськими основами та методами формування такого мислення засобами мистецтва, опановують уміння організації та просування екологічних мистецьких проєктів, навички співпраці з іншими університетами, навчальними закладами, установами культури та громадськими організаціями.

Кульмінацією навчання у межах кожної спеціалізації є науково-дослідницький семінар, на якому студенти у процесі обговорення навчаються аналізувати та оцінювати особливості художньо-педагогічного процесу в контексті глобальних трансформацій візуальної культури суспільства. Студенти повинні представити свій предмет дослідження, обговорити його в рамках групи, підготувати його план, розробити програмне есе, індивідуальне портфоліо із зібраними матеріалами, здійснити ґрунтовний аналіз наукової та методичної літератури.

Педагогічні штудії обсягом 35 кредитів ECTS розвивають основні фахові уміння магістрів. Теоретичне навчання з історичних, соціальних та філософських основ художньої освіти та шкільної роботи поєднується з практичним застосуванням умінь та навичок у різних типах шкіл з різними за віком учнями з метою формування індивідуального стилю педагогічної діяльності. Спілкування має надихнути студентів на усвідомлення необхідності постійної трансформації художньої освіти та її активне переміщення за межі шкільних установ у широкий простір соціокультурного життя, а практика навчання мистецтва допомогти застосувати знання і навички у фаховій діяльності. На магістерському рівні студенти поглиблюють у першу чергу навички критичного мислення. Вони ґрунтовно аналізують методи художньої освіти, оцінюють навчальний процес системно та методологічно, вивчають реальні умови навчання мистецтву, а також вчать планувати і оцінювати художньо-педагогічну діяльність як інтерактивний

процес. Художня освіта аналізується ними у широкому контексті візуальної культури з урахуванням соціокультурної динаміки. Важливим аспектом вважається також дотримання в індивідуальному стилі педагогічної діяльності професійної етики, принципів рівності, толерантності, різноманітності. Навчання супроводжується веденням портфоліо із зібраними художньо-педагогічними матеріалами, аналізом власного досвіду, наукового пошуку та процесу особистісного зростання.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Аналіз змісту освітніх програм підготовки магістрів художньої освіти у скандинавських країнах дозволяє виявити такі його провідні тенденції:

- орієнтація магістерської підготовки на гостроактуальні запити суспільства – масова культура, екологічні проблеми, соціальні конфлікти;
- проблемне спрямування навчання магістрів, що готує до реальної художньо-педагогічної практики;
- посилення практичної складової магістерської освіти (до 35 кредитів ECTS), яка забезпечує ефективне працевлаштування випускників;
- спрямованість на формування критичного мислення магістра, що впливає на становлення індивідуального стилю педагогічної та дослідницької діяльності;
- мінімалізація власне художнього навчання на противагу теоретичному, чим забезпечується високий рівень гуманітарної компетентності магістра.

Аналіз співвідношення загальноосвітньої та фахової підготовки, кількості кредитів навчання магістрів, специфіки змістового наповнення навчальних дисциплін може стати у нагоді у процесах реформування вітчизняної системи навчання фахівців з мистецької освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Руденко І. В. Innovative technology of training of the future teachers of fine art / Iraida Rudenko // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми: СумДПУ імені О. Макаренка, 2017. – № 3 (67) – С. 97–106.
2. Shevniuk, O. L. (2015). Axiological Approach in Professional Preparation of Future Teachers of Fine Arts. *Cultura – Sztuka – edukacja*, 1, 374–381.
3. Sova, O. S. (2017). The essence and content of artistic-pedagogical skills in future teachers of Fine arts. *Intellectual Archive*, 6, 84–92.

REFERENCES

1. Rudenko, I. V. (2017). Innovative technology of training of the future teachers of fine art. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, № 3 (67), 97–106.
2. Shevniuk, O. L. (2015). Axiological Approach in Professional Preparation of Future Teachers of Fine Arts. *Cultura – Sztuka – dukacja*, 1.
3. Sova, O. S. (2017). The essence and content of artistic-pedagogical skills in future teachers of Fine arts. *Intellectual Archive*, 6.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕВНІЮК Олена Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Національного

педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: теорія і методика навчання образотворчого мистецтва, історія мистецтв, історія костюма.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHEVNIUK Olena Leonidovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Fine Arts of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov.

Circle of scientific interests: theory and methods of teaching fine arts, history of arts, costume history.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2019 р.

UDC 378. 11.

KRAUZE-SIKORSKA Hanna –

Professor of Adam Mickiewicz University, Faculty of Educational Studies, Poznań, Poland
e-mail: hanna.krauze-sikorska@amu.edu.pl

AXIOLOGICAL DIMENSIONS OF CHILDREN'S ARTISTIC CREATIVITY

Formulation and justification of the relevance of the problem. The analysis of children's artistic creativity allows us to see how much the world of art is a world carrying universal values, because although the process of artistic creation in the early, middle and late childhood has special features, and the creative power of a child masters the existing reality differently than it happens in artistic activities undertaken by young people or mature artists, in each case we are dealing with a peculiar form of human freedom. The creative process is conducive to the discover of new dimensions of one's own activity, the individual becomes more capable of transcending personal and social boundaries of one's own existence – the possibilities of experiences are expanded, internal needs are growing and enriched, including the need to express and seek community with others. No less important is also the search for such forms and contents of artistic activity which constitute a catharsis for the creative artist.

Symptoms of axiological dimensions of artistic creativity.

Even the simplest reflection on values reveals that they belong to the human world when the individual gives meaning to things. The source of values is therefore both the found reality and the human being. The human being, by giving meaning to things, reveals his or her superiority over them, but this superiority is apparent, because when this meaning has been given to them, when the objects are valuable, the

situation changes radically: they impose new ways of acting and behaving. M. Gołaszewska emphasizes that «Man begins to live in the service of values, for values, because of values, values become an aim for him», and Rickert's statement that things simply exist, while values are important in the world of man is consistent with common intentions [5, p. 338].

A manifestation of human intellectual activity concerning values, which shows commitment to the world of values, is common evaluation. The appearing judgments (this drawing is pretty), statements suggesting judgment (I like to look at this image), or specific behaviours (e.g., turning away from the image with reluctance, long staring at it) also affect the relationship between the child and the image, and the intersubjective manifestation of judgment gives rise to a situation where the child is involved in the creation of value by participating in this process.

In the analysis of aesthetic values, several questions arise – how does an aesthetic value exist, how is it cognisable – whether it reaches a human being on the basis of pre-reflective, non-intellectual cognition, through intuition, feelings, and whether it is known in a rational and intellectual way, in accordance with the principle of logical cognition.

There is also a question whether the value that one wants to realize in the work is consciously chosen (e.g. whether one can assume originality, naivety). Perhaps it is real when the creator is characterized by high self-awareness,